

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Bakalářská práce

Aneta Zahradníčková

Ženská kriminalita jako sociální jev

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: „Ženská kriminalita jako sociální jev“ zpracovala sama. Veškeré prameny a literatura byly řádně citovány a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Oslavanech dne 17. 6. 2021

.....

Aneta Zahradníčková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala JUDr. Zdence Novákové, Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, její cenné rady, ochotu a pomoc, kterou mi poskytla při psaní této práce. Díky patří též mým spolupracovníkům, kteří mě podporovali a napomohli mi během realizace výzkumu.

Obsah

Úvod	5
TEORETICKÁ ČÁST	
1 Kriminalita	7
1.1 Vymezení pojmů	7
1.2 Sociologie zločinu	9
1.3 Příčiny kriminality	11
1.4 Oběti kriminality	12
2 Ženy jako pachatelky trestné činnosti	15
2.1 Trestný čin, jeho definice a dělení	15
2.2 Následky protiprávního jednání	16
2.3 Probace a mediace - možnosti řešení trestných činů	17
2.4 Typologie osobnosti pachatelek	18
3 Ženská kriminalita v ČR – její vývoj a struktura	20
4 Ženy ve vězení	24
4.1 Práva a povinnosti ods. žen ve VTOS	27
4.2 Možnosti odsouzených žen ve VTOS	29
4.3 Postpenitenciární péče	33
PRAKTICKÁ ČÁST	
5 Výzkum	34
5.1 Cíle výzkumu	34
5.2 Stanovení výzkumného vzorku	34
5.3 Technika výzkumu	35
5.4 Stanovení dílčích otázek	36
5.5 Stanovení hypotéz	36
5.6 Ověření hypotéz	36
5.7 Shrnutí výzkumu	39
Závěr	42
Seznam zkratk	44
Seznam použité literatury	45
Přílohy	47
Anotace	50

Úvod

Každý den nás média zahlcují informacemi, které se týkají kriminálního chování. Zprávy o vraždách, přepadeních, krádežích jsou tak na denním pořádku. I když se většina lidí toto chování netýká, nejsou přímo zainteresovaní do kriminálních činů jako pachatelé, oběti, či svědci, určitým způsobem jejich pozornost přitahuje. Tohoto využívají zejména autoři knih, scénáristé, a v neposlední řadě především mediální zpravodajství. Jak všichni víme, média prahnou po senzaci, po něčem, co by jim zajistilo vysokou sledovanost, potřebují „prodat“. Dávno nepodávají strohé, zcela pravdivé informace. Leckdy se z nich dozvídáme přímo fantaskní teorie a příběhy, jen z mála založené na pravdě. Člověku se tak může zdát, že se svět netočí kolem ničeho jiného než zločinů, z čehož by se dalo vyvodit, že kriminálních činů je čím dál tím více, kriminalita stoupá a svět se stává pro bezpečné žití téměř nemožný. Je to tak? Dostávají se k nám nepřesné informace, a jelikož jsme kriminálními činy zahlcováni ze všech stran, není divu, že v tomto ohledu máme zkreslený pohled na svět.

Donedávna byla kriminalita spojována především s mužskou populací. Přece jen žena, označována za to jemnější, hezčí a mírnější pohlaví, by nebyla schopna něčeho tak špatného. Role ženy se v průběhu let vyvíjela. Z „figurky“ bez práv, bez možností, bez vzdělání se postupem času vyvinula soběstačná žena s rovnoprávným postavením a stejnými pracovními příležitostmi. Muži jako pachatelé trestných činů stále převažují, nicméně je třeba brát v potaz i kriminalitu ženskou, která dříve tak rozšířená nebyla, a které je věnována stále větší pozornost.

Bakalářská práce je rozdělena do čtyř kapitol. Nejprve je třeba vymezit základní pojmy. Tomu se věnuje první kapitola, která objasní pojmy jako kriminalita, kriminologie a kriminalistika. Proč lidé páchají trestnou činností? Univerzální faktor na zjištění příčin kriminality neexistuje, ač se o toto zjištění někteří vědci snažili. Jsou nám známy pouze jakési teorie, podle nichž je možno příčinu protiprávního chování zjistit. Koho si pachatelé vybírají jako svoji oběť? Na tyto otázky, zdá se, je velice těžké najít odpověď. Dosud nikdo neobjevil přesnou osnovu kriminálního činu, do které by se daly jednotlivé případy zasadit. Bohužel trestné činy nejsou jako skládanka z papíru, u které máme přesný návod, jak ji vyřešit, ke každému z nich se musí přistupovat individuálně.

Druhá kapitola představuje ženy jako pachatelky trestných činů, je zaměřena na ženské delikty a jejich aktérky. Co je to trestný čin? Jak zní jeho definice? Jak trestné činy dělíme? Každý člověk má alespoň nějaké povědomí o tom, co si pod tímto pojmem představit.

Nemusíme být znalci práva, abychom věděli, co je správné, a co ne. Všichni máme vštípené určité morální hodnoty, někdo více, jiný méně. Většina z nás také ví, že za porušení pravidel, nastavených státem, může očekávat určité sankce neboli následky protiprávního jednání. Každý z nás má nějakou osobnost. Závěr této kapitoly je věnován typologii osobností pachatelů.

Další kapitola seznamuje s ženskou kriminalitou na území České republiky již blíže. V této části se hojně využijí statistiky, z nichž lze vyčíst velké množství informací. Zejména se zaměřuje na delikty pro ženy typické, jejich četnost, a také věkové rozmezí pachatelů. Stále častěji se ve věznicích objevují mladistvé ženy, jak s nimi pracovat? Jak se vůbec dostaly v tak mladém věku už do vězení?

Závěr práce je věnován ženám ve vězení, tedy odsouzeným, kterým byla prokázána vina. V České republice ženy mohou vykonat trest odnětí svobody hned v několika věznicích. Z logického hlediska a ze zkušeností se dá říci, že separace mužů od žen přináší v tomto případě větší klid a možnosti vězeňskému personálu. Odsouzené ženy mají ve výkonu trestu odnětí svobody svá práva, ale i určité povinnosti. Ve věznicích je nastolen vězeňský řád, který je třeba dodržovat, pokud si ženy chtějí svůj trest „odsedět“ bez problémů. Odsouzené mají ve výkonu trestu také jisté možnosti, kterým se kapitola věnuje. Jsou to především možnosti vzdělávací, pracovní, ale zmíněna bude i možnost žen – matek vzít si do výkonu trestu své malé dítě.

Hlavním cílem práce je zjistit, co vede ženy k páčání trestné činnosti, proč si vybraly tuto cestu, jak reagovalo blízké okolí na jejich „životní dráhu“, jak vidí svoji budoucnost. Jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník, který se zaměřoval právě na tyto výzkumné otázky, rozdaný vzorku odsouzených žen ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence Brno, a dále osobní pohovory s několika odsouzenými.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Kriminalita

Kriminální chování ve společnosti bylo, je, a bude. Kriminalitu potlačit nelze, i když se o to mnozí kriminologové pokoušeli zjišťováním jejich příčin. Kapitola představí základní pojmy, týkající se kriminality, její konkrétní projevy – zločiny, možné příčiny kriminálního jednání a oběti takového jednání.

1.1 Vymezení pojmů

Kriminalita, kriminalistika, kriminologie. Tři pojmy spolu navzájem související, avšak každý je definován jinak. Lidé vědí, co je kriminalita neboli zločinnost. Pod kriminalitou si představí totožný okruh jevů, něco jasně daného. S kriminalitou nepochybně souvisí pojem zločin, kterému se více budeme věnovat později. Dva následující pojmy si laická veřejnost tradičně plete, zaměňuje, případně je označuje za totéž. Ústředním tématem pro obě vědy je zločin, avšak jejich náplň je odlišná.

Kriminologie vs. Kriminalistika. Na úvod je nutné říci, že se jedná o vědy. Platí, že zločin je ústředním tématem jak pro kriminologa, tak pro kriminalistu. Přesto je náplň kriminologa a kriminalisty diametrálně odlišná. Primárním úkolem kriminalistiky je vypracovávat efektivní metody k odhalování a vyšetřování trestné činnosti. Zvláště se pak zaměřuje na objasňování zákonitostí vzniku, shromažďování a využívání stop. Jinými slovy, kriminalistika dělá vše proto, aby dopadení a usvědčení pachatele bylo vždy a za všech podmínek co možná nejpravděpodobnější.¹ Úkoly, které si klade kriminologie, jsou ve srovnání s tím výrazně odlišné. Kriminologie by se měla dle J. Braithwaite pokusit uspokojivě vysvětlit minimálně třináct „pravdivých zjištění o zločinu“:

1. Zločin páchají disproporciálně více muži než ženy.
2. Zločinů se zdaleka nejvíce dopouštějí osoby ve věku 15–25 let.
3. Zločiny páchají spíše lidé, kteří nežijí v partnerském svazku, než sezdání.
4. Zločin je především záležitostí obyvatel velkých měst.
5. Zločinu se více dopouštějí lidé, kteří často mění místo bydliště, a kteří žijí v lokalitách, kde ke změně obyvatel dochází.
6. Mladí lidé, kteří ve škole dosahují slabého prospěchu, se častěji dopouštějí zločinů.

¹ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010, s. 23.

7. Mladí lidé, kteří si kladou vyšší cíle v oblasti vzdělávání i zaměstnání, jsou méně často pachateli trestných činů.
8. Mladí lidé, kteří ve škole dosahují slabého prospěchu, se častěji dopouštějí zločinů.
9. U mladých lidí se silnou vazbou na rodiče je menší pravděpodobnost, že spáchají zločin.
10. Mladí lidé, kteří se stýkají s kriminálně závadovými vrstevníky, se sami často stanou zločinci.
11. Lidé, kteří jsou vnitřně silně přesvědčeni o potřebě dodržovat zákony, je sami spíše nepřekračují.
12. Pro muže i ženy platí, že pokud patří na samé dno společenské struktury, je u nich typická vyšší míra kriminality pro všechny typy zločinů, s výjimkou těch, kde se chudým pro jejich spáchání nenabízejí vhodné podmínky.
13. Kriminalita vzrostla po druhé světové válce ve většině zemí, vyspělých i rozvojových. Jediným státem, kde to neplatilo a kde ve stejném období zločinnost zřetelně klesla, je Japonsko.²

Jaké jednání je kriminální? Klíčem k rozpoznání tohoto jednání je trestní zákon. Kriminalita představuje souhrn takových forem chování, které trestní právo posuzuje jako trestné činy.³ Kriminalita je jako bublina, zahrnující velké množství jevů, které jsou občany více či méně odsuzovány. Své místo má i v médiích. Převážná část lidské populace získává informace o kriminálním životě z médií. Média podávají lidem obraz o společnosti, dobrý, i špatný. Právě zločin je pro diváky, čtenáře, posluchače ta nejzajímavější část. Čím horší, brutálnější je, tím větší pozornost přitahuje. Vzhledem k této skutečnosti se může na první pohled zdát, že kriminalita postupem času roste. Je tomu opravdu tak? Dá se vůbec kriminalita „spočítat“? Jan Tomášek ve své knize uvádí index kriminality:

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{Počet trestných činů}}{\text{Počet obyvatel na daném území}} \times 100\,000$$

Tento index vypovídá o počtu trestných činů, které byly registrovány na určitém území v určitém čase. Lépe toto interpretovat na příkladu. Chceme-li například zjistit, jak moc se na daném území vraždilo, dosadíme do rovnice příslušné hodnoty, vyjde nám nějaké číslo, například 1,95, což znamená, že na určitém území v určitém roce, se z 100 000 obyvatel stali

² TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010, s. 23.

³ Tamtéž, s. 11.

oběťmi vraždy zhruba 2 lidé. Index kriminality lze využít pro výpočet celkové kriminality, ale i pro vybrané druhy a jednotlivé skutky.⁴

1.2 Sociologie zločinu

Není zločin jako zločin. Jeden nazývá zločincem toho, kdo mu přes plot otrhává jablka, druhý člověka, jež zabil jiného. Na základě zdravého rozumu asi všichni tušíme, co je pravý zločin a kdo je pravý zločinec, co je správné, a co ne.

Americký sociolog Peter L. Berger napsal už v šedesátých letech, že prvním moudrem sociologie je to, že věci nejsou takové, jak vypadají. To platí i pro sociologický přístup ke zločinu. Nemáme si o něm myslet automaticky to samé, co druzí nebo převzít každý názor, který se objevil v médiích.⁵

Je obecně známo, že zločin se vyskytuje v některých oblastech více, v některých méně. Pokud budeme vycházet z výše uvedených třinácti „pravdivých zjištění o zločinu“ může to být dáno složením obyvatelstva, úrovní vzdělání, výchovou a dalšími aspekty. Vždy se do popředí kriminality budou tlačit určitá místa a oblasti více než jiná. Platí zde pravidlo, že zločin kvete tam, kde je vysoká nezaměstnanost a sociální ghetta.⁶ Každý člověk se může rozhodnout, jakou cestu zvolí, pokud to bude cesta zločinu, musí se smířit s případnými následky. I když lidé páchající trestné činy jsou většinou tak zaslepeni lehkou cestou k nabytí majetku a peněz, že si toto vůbec neuvědomují.

Definice zločinu

Jedná se o vědomé a dobrovolné spáchání činu považovaného za společensky nebezpečný a zakázaného nějakým pravidlem stanoveným oprávněnou autoritou.⁷ Dle trestního zákona definované jako všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.⁸ Každá země má však jinak nastavený právní systém, tedy to, co je v jedné zemi trestné, nemusí být bezpodmínečně nutně trestné v jiné zemi. Toto lze demonstrovat na příkladu věkové hranice pro pohlavní styk, která je v různých zemích různá. U nás je tato hranice stanovena dosažením

⁴ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010, s. 63.

⁵ JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál, 2011, s. 9.

⁶ Tamtéž, s. 10.

⁷ Tamtéž, s. 12.

⁸ ČESKO. § 14 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p14-3>.

15. roku života, ale v zemích kde jsou dívky provdány již ve 12letech? Nebo naopak země, jež povolují pohlavní styk ještě později? Proto je nutné si uvědomit, co se v kraji podle práva smí.

Typy zločinů

Existují různé stupně provinění. Právo dříve rozlišovalo trestný čin (zločin), přečin a přestupek. Přečin byl méně závažný než trestný čin, ale závažnější než přestupek. Podle nynější právní úpravy opět existuje kategorie přečin, což jsou všechny nedbalostní trestné činy a takové úmyslné trestné činy, za které je podle trestního zákona možné odejmout svobodu v horní sazbě do pěti let. Ostatním trestným činům se říká zločiny.⁹ V každé společnosti existují určité normy, které by měli lidé dodržovat, normálně se chovat. Pokud však tyto normy člověk porušuje, chová se kriminálně.

Tomu, co je zakázáno jen někdy, nebo jen v některých kulturách, říkáme *mala prohibita*. Jsou to provinění proti společenským normám. K takovým patří například předpisy upravující autorská práva. Mimo to jsou tu činy, které se označují jako *mala in se*, což je například vražda, znásilnění či krádež.¹⁰

Zvláštní místo mají tzv. zločiny bez obětí, při kterých je právo sice porušeno, ale jak už z názvu vyplývá, neexistuje osoba, která by byla tímto právním jednáním poškozena. Takovýmto zločinem bez obětí je například porušování dopravních předpisů, prostituce nebo užívání lehkých drog. Zde vyvstává otázka, zda situace, kdy člověk svým jednáním nikoho neomezuje, nikomu neublíží, je nutně protiprávní.

Dalším typem, je tzv. kavalírský delikt, Němci znají pod názvem *Kavaliersdelikt*, který označuje porušení pravidel, jež ale nevede ke ztrátě cti. V době, kdy ještě šlechta hrála nějakou společenskou roli, to mohla být například situace, kdy šlechtic zplodil dítě se ženou z nižšího stavu.¹¹

⁹ JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál, 2011, s. 14.

¹⁰ Tamtéž, s. 15.

¹¹ Tamtéž, s. 17.

1.3 Příčiny kriminality

I přes to, že se kriminologové snažili přijít s nejrůznějšími teoriemi, které aplikovali na konkrétní příklady, se nepodařilo nalézt univerzální faktor, kterým by se vysvětlily všechny zločiny světa. Lidé jsou různí. To, co platí pro jednoho, nemusí nutně platit pro druhého. Jsou však určité znaky, které s kriminálním chováním souvisí. Mnohé studie prokázaly, že jisté vlivy a vlastnosti se u určitých činů opakují. Jedná se zejména o různé závislosti, na drogách, alkoholu a výchovné vlivy v období dětství a dospívání. Avšak nelze říci, že osoba, která je závislá na alkoholu, nebo kterou v dětství týrali rodiče, musí bezpodmínečně spáchat trestný čin. To stejné platí i z druhého pohledu. Osoba, jež se alkoholu nedotkla a prožila bezstarostné dětství, nemusí prožít život bez porušení zákona.

Existuje nepřehledné množství kriminologických teorií, které se zabývají otázkou, proč se lidé dopouštějí zločinu. Z nich jsou v této práci uvedeny tři obecně známé. Na příčiny kriminálního chování se může nahlížet z hlediska biologického, psychologického nebo sociologického. Jak z názvů vyplývá, každá teorie se zaměřuje na určitou oblast. Z biologického hlediska se zkoumala skutečnost, zda je delikventní chování dědičné, proběhly studie kriminálních rodin, studie dvojčat, adopční studie. Dokonce byl sestaven jakýsi prototyp pachatele, znaky, podle nichž se rozený zločinec bezpodmínečně pozná, jak uvádí J. Tomášek dle Newburna: „výrazně asymetrická tvář, nadměrně velké lícní kosti, neobyčejně velké, nebo naopak malé uši, zahnutý, zvednutý či jinak deformovaný nos, abnormální zuby, ustupující brada, anomálie vlasů, anomálie hrudníku, nadpočetné bradavky, nadpočetné prsty na nohách a rukách.“¹² Psychologická kriminologická teorie zohledňovala především proces socializace, pocit emocionálního bezpečí, morální vývoj osobnosti, inteligenci pachatele. Teorie sociologická zase zdůrazňovala význam společenského prostředí, v němž se pohybujeme, sociální vazby a konflikty ve společnosti.

Z jakého hlediska tedy pohlížet na kriminální chování? Zjišťování příčin kriminality zabralo mnoha lidem mnoho práce, aniž by se dopátrali jednoznačného výsledku. Dle Farringtona mají ke kriminální kariéře nejsilněji nakročeno jedinci, u nichž můžeme v dětství a dospívání konstatovat následující problémové jevy:

- impulzivita a nedostatek sebekontroly,

¹² TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010, s. 129.

- poruchy pozornosti,
- špatné studijní výsledky ve škole,
- slabý dohled rodičů,
- konflikty mezi rodiči,
- antisociální chování v rodině,
- nízký věk matky,
- velký počet dětí v rodině,
- nízký příjem rodičů,
- rozvod rodičů.¹³

Turayová uvádí, že příčiny jednotlivých druhů trestných činů se nedají vysvětlit pouze a na základě příčin všeobecných. Existence jednotlivého trestného činu byla a je pojímána jako výsledek střetu vnějších i vnitřních činitelů, vycházejících jednak ze společenského prostředí, jednak ze samotné osobnosti pachatele.¹⁴ Z uvedeného vyplývá, že při zjišťování příčin kriminality, se musí obsáhnout faktorů více, tedy osvědčuje se přístup multifaktorový, jehož výhodou je, že na rozdíl od většiny teorií, které se zpravidla zaměřují na jeden působící činitel, umožňuje studovat více faktorů různého druhu i původu současně.¹⁵

1.4 Oběti kriminality

Až donedávna byl předmětem zájmu všech kriminologických teorií výhradně pachatel, respektive vlivy vedoucí ke kriminálnímu jednání. Oběť stála kdesi v pozadí, jako pasivní účastník. Významný vliv na uvedení obětí trestných činů do popředí mají zejména snahy reformovat trestní právo, média, zobrazující osudy lidí dotčených zločinem, a tak učinit zpravodajství pro diváky zajímavější, dále různá hnutí a organizace, jejichž úkolem bylo a je obětem zločinu pomoci, a s těmito fakty související vznik nové vědy, nauky o oběti – viktimologie. Slovo viktimologie je složené z latinského *victima* (oběť) a řeckého *logos* (nauka), vznikla v 50. letech našeho století.

Stejně tak, jako se rozlišují různé typy a charakteristické vlastnosti pachatelů, byla na VII. kongrese OSN o prevenci zločinnosti a zacházení s pachateli trestných činů, přijata definice obětí zločinů a její kategorizace:

¹³ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010, s. 146.

¹⁴ TURAYOVÁ, Yvetta. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1999. Učebné texty Právnické fakulty Univerzity Komenského, s. 27.

¹⁵ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, s. 146.

- a) oběti tradičních trestných činů, např. vražda, krádež, loupež, apod.,
- b) oběti nových a netradičních forem trestné činnosti, např. nezákonný obchod s narkotiky, organizovaná trestná činnost, apod.,
- c) oběti nezákonného zneužití ekonomické moci, např. porušování norem bezpečnosti práce, poškozování spotřebitelů, porušování zákonů o ochraně životního prostředí, apod.,
- d) oběti nezákonného zneužívání státní moci, např. porušování různých práv, zneužití moci policií nebo jinými státními úřady ochrany práva, apod.¹⁶

Kriminologové někdy používají slovo viktimnost, neboli „disponovanost“ jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu. Jde o riziko, že se stane obětí trestného činu. Jsou určité profese, u nichž je toto riziko několikanásobně vyšší, můžeme jmenovat na příklad policisty, pracovníky manipulující s penězi, tj. obsluhy čerpacích stanic, zaměstnanci „za přepážkami“ bankovní, či poštovní, taxikáře, dále pak seniory, různě handicapované osoby, členy menšin a lidi stojící na okraji společnosti, tj. prostitutky, alkoholici, narkomani, bezdomovci, apod.¹⁷ Častým faktem je i to, že mezi obětí a zločincem panuje určitý vztah, ať už letmý (pozdrav v restauraci, podání věci,..), či hlubší (rodinný příslušník, známý, přítel, ...). Padly i názory, že některé oběti mohou nést určitou míru spoluúčasti na spáchání trestného činu, zejména pak bylo zmiňováno ženské pohlaví a jeho přednosti v souvislosti s trestnými činy týkajícími se násilí na ženách. Toto tvrzení ihned vyvolalo množství útoků feministicky zaměřených hnutí. Protipólem ženy-oběti, je žena-pachatelka, nesmíme však vylučovat ani možnost současného působení obou rolí zároveň, či bezprostředně po sobě. Například žena, dlouhodobě týraná svým manželem, ho na pokraji sil a ze strachu o svůj život zabije. Na jedné straně oběť, na druhé však pachatelka.

Událost trestného činu ovlivní nejen oběť a pachatele, ale i široké okolí sousedů, rodiny, vesnice, města,... Vyvolá u těchto lidí obavy, strach, nepřátelství k pachateli. Očekávají, že pachatel bude potrestán a tím se případ uzavře. Pro pachatele možná ano, ale co oběť? Co blízká rodina a okolí oběti i pachatele? S tímto pracuje restorativní justice, jen že zaměřuje právě na újmy vzniklé trestnou činností a zapojuje všechny účastníky činu do procesu řešení.

Howart Zehr, jeden z „duchovních otců“ myšlenek restorativní justice, hovoří o pavučině vztahů, jíž jsme všichni určitým způsobem spojeni. Trestný čin podle něho

¹⁶ TURAYOVÁ, Yvetta. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1999. Učebné texty Právnické fakulty Univerzity Komenského, str. 62-63.

¹⁷ JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál, 2011, s. 18.

způsobuje zpřetrhání přediv pavučiny vztahů. Restorativní justice se snaží hledat cesty, jak tato přediva opět obnovit, nakoľik je to jen možné.¹⁸

¹⁸ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 30.

2 Ženy jako pachatelky trestné činnosti

Zločin je odedávna spojován spíše s populací mužskou. Bylo to snad tím, že ženy jako hospodyně, starající se o domácnost, nevycházejíce z domu, neměly tolik možností a příležitostí se ke zločinu dostat? Pravděpodobně. I z dřívějších pohádek a příběhů se setkáváme ve většině případů s mužskou zápornou postavou. Ženu si jako nevzhlednou, zlokonající bytost nedokážeme představit, pomíneme-li typickou ježibabu. Ženy v pohádkové látce vystupují převážně jako víly, princezny, kmotřičky, aj.

Ženám je vlastní pasivita, závislost, mateřskost a emocionální citlivost, tedy vlastnosti, které do vězení nevedou. Počáteční kriminalita žen byla často spojována s hříšností a sexuální vyzývavostí ženského těla a pozornost se proto zaměřila na prostituci jako nejtypičtější z ženských přestupků.¹⁹ Dnes už stejně tak jako na poli pracovním, tak na poli kriminálním, se ženy mužům hravě vyrovnají. Stále však existují trestné činy, které jsou pro ženy typičtější.

2.1 Trestný čin, jeho definice a dělení

Trestný čin je podle trestního zákona č. 40/2009 odst. 1 a 2 definován takto:

„Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně. K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“²⁰

Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny. Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.²¹

Trestný čin se dále posuzuje z hlediska přípravy nebo pokusu. Je nutné říci, že i vytváření podmínek pro spáchání zvláště závažného zločinu = příprava, je trestná, a to podle trestní sazby stanovené na zvláště závažný zločin, k němuž směřovala, jestliže trestní zákon nestanoví něco jiného. Jednání, které bezprostředně směřuje k dokonání trestného činu a jehož se pachatel dopustil v úmyslu trestný čin spáchat, je pokusem trestného

¹⁹ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Spoutaná Rozkoš: sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Gender sondy, s. 9.

²⁰ ČESKO. § 13 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p13>.

²¹ ČESKO. § 14 odst. 1, 2 a 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p14>.

činu, jestliže k dokonání trestného činu nedošlo. Pokus trestného činu je trestný podle trestní sazby stanovené na dokonaný trestný čin.²²

Odpovědný za trestný čin není ten, kdo v době spáchání trestného činu nedosáhl věku 15 let a ten, kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládnout své chování. Dalšími okolnostmi, kdy je vyloučena protiprávnost činu, jsou případy krajní nouze, nutné obrany, svolení poškozeného, oprávněného použití zbraně a přípustného rizika.

2.2 Následky protiprávního jednání

Člověk, jenž se dopustí protiprávního jednání, může očekávat jisté sankce. Stanovení trestu, jakož i vůbec prokázání viny je často velmi zdoluhavý proces. Soudy při rozhodování o druhu a délce trestu zohledňují spektrum vlastností pachatele, činů a okolností, které mu mohou uškodit, ale i pomoci. Mezi ně řadíme například: osobní, rodinné a majetkové poměry pachatele, dosavadní způsob života, snaha napravit „škody“, které napáchal, zda se soudem „spolupracoval“, tedy napomohl k objasnění případu, zda se jedná o „vícetrest“, „prvotrest“, apod. Souhrnně tyto okolnosti trestní zákoník označuje jako okolnosti polehčující a přitěžující.

Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty:

- a) *odnětí svobody,*
- b) *domácí vězení,*
- c) *obecně prospěšné práce,*
- d) *propadnutí majetku,*
- e) *peněžitý trest,*
- f) *propadnutí věci,*
- g) *zákaz činnosti,*
- h) *zákaz držení a chovu zvířat,*
- i) *zákaz pobytu,*
- j) *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- k) *ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,*

²² ČESKO. § 21 odst. 1 a 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p21>.

l) ztrátu vojenské hodnosti,

m) vyhoštění.²³

Zvláštním typem trestu je pak trest výjimečný. Již podle názvu lze vydedukovat, že se jedná o trest, který není často udělován, je udělován za zvlášť závažné trestné činy většinou pachatelům, kteří jsou nenapravitelní, pro společnost nebezpeční. Jedná se o tresty s délkou odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let a dále trest odnětí svobody na doživotí.

Ze statistik Vězeňské služby České republiky (dále jen „VS ČR“) jasně vyplývá, že doživotní tresty odnětí svobody jsou udělovány za zvlášť závažné zločiny spáchané především muži. V roce 2019 byly odsouzeny k doživotnímu trestu v České republice právě 3 ženy.²⁴

2.3 Probace a mediace - možnosti řešení trestných činů

Probační a mediační služba vznikla teprve v roce 2000 na základě zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě. Činnost se dělí na část mediační a část probační. Mediační činnost nesouvisí s médii, jak by z názvu leckdo mohl vyvodit. Mediací se rozumí dobrovolné, osobní a přímé setkání oběti a pachatele trestného činu za účasti mediátora.²⁵ Účelem tohoto „sezení“ je spolupráce příslušného pracovníka služby, tzv. mediátora, s pachatelem, obětí a dalšími osobami, jichž se jednání týká a vypracování zprávy pro soudce či státního zástupce. Jde o jakési urovnání konfliktu mezi pachatelem a obětí trestného činu. Tato spolupráce musí být oboustranně dobrovolná a základním předpokladem je ochota pachatele i obviněného spolupracovat.

Návrh probační a mediační služby o uložení trestu směřuje, pokud je to možné s ohledem na závažnost spáchaného trestného činu a riziko pravděpodobné újmy spojené s opakováním trestné činnosti, k uložení alternativního trestu²⁶, jímž může být například podmíněný trest odnětí svobody, domácí vězení, obecně prospěšné práce, trest zákazu vstupu na různá sportovní, kulturní nebo jiné společenské akce, atp.

²³ ČESKO. § 52 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-04-08]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40#p52>.

²⁴ *Statistická ročenka VS ČR* [online]. 2019 [cit. 2021-02-21].

Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni-statistiky/rocenky/2019-1.pdf>.

²⁵ ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010, s. 39.

²⁶ Tamtéž, s. 68.

„Na druhé straně“ stojící probační činnost následuje po činnosti mediační, kdy jejím hlavním úkolem je dohlížet na zajištění uděleného alternativního trestu a opatření. Tento dohled probíhá většinou formou konzultací, kdy klient dochází na základě domluvy ve stanoveném termínu na „sezení“.

2.4 Typologie osobnosti pachatelek

Mnohé publikace a mnohé teorie zabývající se kriminalitou uvádí charakteristické rysy, jak vzhledové, osobnostní, charakterové, zpravidla mužské. Žena-pachatelka je i v této oblasti opomíjena. Existuje více typologií z hlediska vnějších charakteristik (typy trestných činů spáchaných ženami), než těch vnitřních (osobnostních).

Jednu z prvních typologií pachatelek, založenou na typu trestného činu, formulovali Lombroso a Ferrero. Rozlišili „prostitutky“, „potratářky“, „vražedkyně dětí“ a „spoluvinice znásilnění.“²⁷

Modernější typologie uvádí různá dělení, já bych vyzdvihla klasifikaci dle Dalyové, která uvádí následující kategorie ženských pachatelek:

- „ženy na ulici“ (street women), které charakterizuje dřívější sexuální zneužívání, útěky z domova a prostituce,
- „zraněné a zraňující ženy“ (harmed and harming women), u kterých se v anamnéze objevuje zneužití nebo týraní v dětském věku, jsou pravděpodobně drogově závislé a při intoxikaci pravděpodobně násilnické,
- „bité ženy“ (battered women), které jsou v partnerském vztahu s násilným mužem a jednájí v reakci na toto násilí a
- „v drogách angažované ženy“, které jsou uživatelkami a dealerkami ve spojení s blízkými lidmi nebo členy rodiny²⁸

Velké procento žen, jakožto jemnější a poddajnější pohlaví se velmi lehce podrobuje autoritě, ať už ze zamilovanosti, strachu nebo výchovou naučeným pravidlem. Tímto bych chtěla poukázat na fakt, že minimálně polovina žen, se kterými jsem se během průzkumu setkala a v zaměstnání běžně setkávám, se svěřila, že k trestné činnosti byla donucena, přemluvena, či jinak ovlivněna. Musím souhlasit s kategorizací pachatelek dle Dalyové. Se všemi těmito typy žen jsem se setkala, lépe bych je nerozdělila, možná by chtělo ještě

²⁷ BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K., *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007, s. 23.

²⁸ Tamtéž, s. 23.

věnovat pozornost specifickému typu žen – psychicky nemocné, labilní, pro společnost nebezpečné, které se do „normálního“ vězení nehodí. Tyto ženy spáchaly většinou zvlášť závažné zločiny, v mnoha případech jsou zbaveny práv, mají opatrovníky, byly soudem přiděleny do detenčních ústavů.

Z hlediska psychologického byla předložena tato typologie pachatelů:

1. socializovaný (normální) typ,
2. neurotický typ,
3. psychopatický typ,
4. mentálně nedostačivý typ,
5. psychotický typ²⁹

Socializovaný typ nejlépe vystihuje přívlastek „normální“. Myšlenkové pochody a vůbec veškerá dynamika prožívání jsou srozumitelné, fungují primární i sekundární potřeby. Svědomí je utvořené a reakce na spáchaný trestný čin odpovídají běžným představám (lítost, smutek,...). Neurotický typ se vyznačuje přítomností neurotické poruchy (zvýšená úzkostnost, depresivní ladění,...). Psychopatický typ pachatele předpokládá značný podíl osobnosti na kriminálním jednání. Jedná se o psychiatrickou diagnózu, která se používá pro jedince projevující se svéráznými a zvláštními způsoby chování a prožívání. Čtvrtý typ se vyznačuje nízkou inteligencí. Trestná činnost nebývá promyšlená, je pro ni příznačná jednoduchost a přímočarost. Poslední, psychotický typ, popisuje pachatele, jenž v době spáchání trestného činu trpí některou z konkrétních podob nejtěžšího duševního onemocnění, tzv. psychózou. V tomto případě se jedná většinou o násilné trestné činy.³⁰

Jak už jsem naznačila v první kapitole, bohužel neexistuje žádná prověřená teorie, žádný návod nebo vzor, podle něž bychom hned na první pohled poznali, že ten či onen člověk dle vzhledu, osobnosti a charakterových vlastností, může být nebo dokonce je pachatelem trestného činu. Taktéž posuzovat lidi dle vzhledu je značně povrchní. Každému se snad někdy stalo, že mu vzhled napověděl o daném člověku pomocí „haló efektu“ něco, co mu pak bylo při osobním setkání a promluvě vyvráceno.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk). s. 68.

³⁰ Tamtéž, s. 68-74.

3 Ženská kriminalita v ČR – její vývoj a struktura

Statistiky a studie v různých společnostech se shodují v tom, že převážná většina zadržených, usvědčených a odsouzených jsou muži, což jakoby naznačovalo, že zločin je mužskou aktivitou.³¹ Ze statistik vyplývá, že z celkového počtu odsouzených tvoří ženy v dnešní době 6–8%. Vzhledem ke skutečnosti, že při psaní bakalářské práce ještě nebyly zveřejněny statistiky VS ČR z roku 2020, pracovalo se s údaji ze statistické ročenky VS ČR z roku 2019. Celkový vývoj pak byl pozorován v rozmezí let 2009–2019 vždy k 31. 12., a to v těchto oblastech: celkový vývoj počtu odsouzených osob, vývoj dle věkového uspořádání, vývoj dle délky uloženého trestu, vývoj dle vybraných spáchaných trestných činů.

Následující tabulka ukazuje vývoj počtu odsouzených osob v průběhu deseti let, a to v letech 2009–2019. Je patrné, že ženská kriminalita je mnohonásobně nižší, jak mužská. Za zmínku stojí jistý pokles odsouzených mezi léty v roce 2013, způsobený pravděpodobně amnestií prezidenta republiky z 1. 1. 2013, avšak od té doby má tendenci opět rostoucí.

Rok	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
muži	18367	18320	19234	19129	13491	15411	17568	19019	18761	18155	17560
ženy	1007	1129	1307	1300	810	1022	1282	1482	1510	1522	1595
Celkem	19374	19449	20541	20429	14301	16433	18850	20501	20271	19677	19155

Tabulka č. 1 Vývoj počtu odsouzených v ČR v letech 2009–2019

zdroj: <http://www.vscr.cz>

Věk	2009	2019
do 16 let	1	0
od 17 - 18 let	3	0
od 18 do 21 let	19	6
od 21 do 25 let	124	75
od 25 do 30 let	194	272
od 30 do 40 let	319	588
od 40 do 50 let	228	419
od 50 do 60 let	100	170
od 60 do 70 let	17	57
nad 70 let	2	8
Celkem	1007	1595

³¹ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Spoutaná Rozkoš: sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznicí*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Gender sondy, s. 8.

Tabulka č. 2 Věkové složení odsouzených žen srov. 2009 a 2019

zdroj: <http://www.vscr.cz>

Ve věznicích se objevuje pestrá škála odsouzených žen. Od dívek, které mají celý život před sebou, až po „dámy“ staršího věku. Ale přece jen jsou tu ročníky, které se vyskytují častěji. Z tabulky jasně vyplývá, že nejzastoupenější věkovou skupinou jsou ženy od 25 do 50 let. Zajímavý je fakt, že po roce 2009 výrazněji kleslo ukládání trestů mladistvým a ženám do 21 let, na druhou stranu však vidíme zvyšující se tendenci trestání u žen starších 25 let, a to téměř dvojnásobně! Celkový stav odsouzených žen vzrostl za dobu deseti let o více jak 50%, důvodem je jistě zvyšující se postavení žen ve společnosti a fakt, že ženy už nejsou dávno brány jako hospodyně, obstarávající rodinu a domácnost.

Do věznic se stále častěji dostávají mladistvé ženy, což dokládá i fakt, že v posledních dvou letech, 2020 a 2021, se jich v brněnské věznici „vystřídalo“ hned deset. Většinou jsou to dívky z rozvrácených rodin, které se „chytly“ špatné party, utíkající z domovů, náhradní rodinné péče a příslušných institucí.

Délka trestu	2009	2019
do 3 měsíců	27	13
3 měsíce - 6 měsíců	164	92
6 měsíců - 9 měsíců	100	245
9 měsíců - 1 rok	181	170
1 rok - 2 roky	184	403
2 roky - 3 roky	103	210
3 roky - 5 let	81	180
5 let - 7 let	51	121
7 let - 10 let	53	61
10 let - 15 let	54	51
nad 15 let	7	46
doživotí	2	3
Celkem	1007	1595

Tabulka č. 3 Složení odsouzených žen dle délky uloženého trestu srov. 2009 a 2019

zdroj: <http://www.vscr.cz>

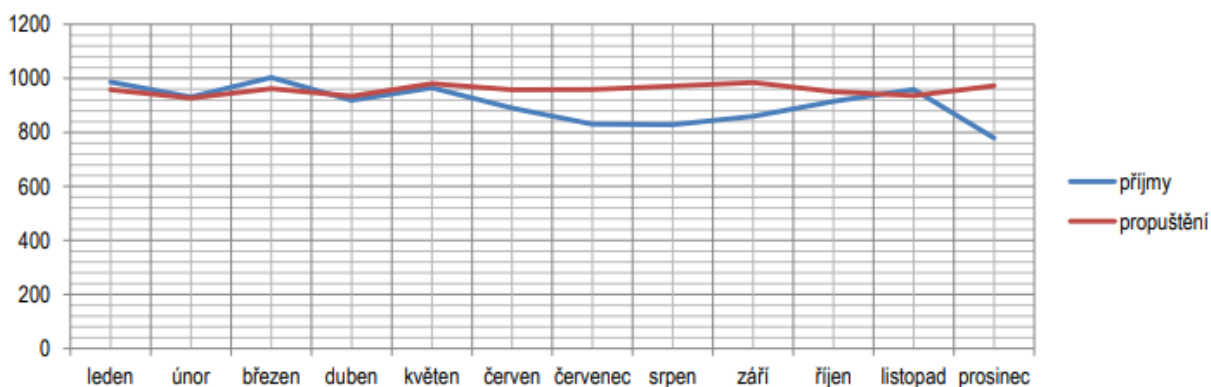
Dle délky trestu žen lze konstatovat, že ukládání nízkých trestů v rozmezí do 6měsíců klesá, naopak výrazněji vzrostl počet trestů v rozmezí 6–9 měsíců a dále v rozmezí 1–7 let. Za zmínku stojí taktéž obrovský nárůst ukládání trestů odnětí svobody nad 15 let. Takové tresty nejsou příliš časté a jsou ukládány za zvlášť závažné trestné činy.

trestné činy	muži	ženy
krádež - §205	7014	696
podvod - §209	1201	184
Neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, zprostředkování, prodej nebo opatření omamných nebo psychotropních látek - §283	1949	179
neoprávněné držení platební karty - §234	1653	175
zanedbání povinné výživy - §196	1326	166
maření úředního rozhodnutí - §337	2791	136
porušování domovní svobody - §178	2454	100
vražda - §140	638	93

Tabulka č. 4 – Nejčastěji páchané trestné činy muži vs. ženy

zdroj: <http://www.vscr.cz>

V tabulce č. 4 jsou uvedeny nejčastěji páchané trestné činy ve srovnání s mužskou populací. Tyto trestné činy, ženami spáchané, jsou seřazeny dle výskytu od nejpočetnějších po nejméně početné. Tedy na prvním místě figurují krádeže. Krádeže jsou jasnou ženskou doménou. Drobné krádeže, např. v obchodech, v domácnostech, páchají ženy častěji než muži. Ne malé procento odsouzených žen má v osobní kartě právě dle zákona č. 40/2009 Sb. §205 – krádež a §209 – podvod. Třetím nejčastějším činem je pak „obchod s drogami“. Ženy většinou nevystupují jako iniciátorky těchto aktivit, nýbrž jsou „přizvány“ blízkým člověkem, či skupinou jako spolupachatelky, dealerky, nákupčí. Typicky ženské zločiny jsou pak trestné činy související s mateřstvím, jako je ohrožování výchovy dítěte, týrání svěřené osoby, opuštění dítěte nebo svěřené osoby, únos dítěte, vraždy novorozence matkou, atp. Násilných deliktů se ženy dopouštějí v mnohem menší míře než muži, avšak pokud dojde ke srovnání na žebříčku výskytu vražd §140 dle zákona č. 40/2009 Sb. v roce 2019, je patrné, že vražda se u žen vyskytuje na sedmém místě četnosti zločinů, kdežto u mužů až na místě třináctém. V případě zabití dle §141 zákona č. 40/2009 Sb. byly prokázány v tomto roce u žen dokonce dva případy, na rozdíl od mužů, kde figuroval pouze jeden. Nejméně ženy figurují v sexuálně orientovaných zločinech, kde vystupují spíše jako oběti.

Graf č. 1 Porovnání příjmu a propuštění vězňených osob v roce 2019

zdroj : <http://www.vscr.cz>

Kapitolu uzavírá tabulka představující porovnání příjmu a propuštění celkového počtu vězňených osob v daném roce, kdy **příjem** je realizován nástupem z občanského života, dodáním policií, návratem po útěku, návratem po přerušení výkonu trestu odnětí svobody (dále jen „VTOS“) dle § 325/1 tr. ř., převzetím z ciziny nebo příjmem do detence. **Propuštění** zahrnuje: vykonání trestu, útěk, přerušení VTOS dle § 325/1 tr.ř., milost, amnestii, upuštění od výkonu trestu odnětí svobody, přerušení VTOS soudem (např. obnova řízení), předání do ústavu, a podmíněné propuštění s/bez dohledu probační a mediační služby.³²

Jak je vidět, obě křivky se často protínají. Nejsou od sebe výrazněji vzdáleny, v určitém období převažuje křivka propuštění, o pár měsíců později se počty vyrovnají, případně křivka příjmů vzroste nad křivku propuštění. Tedy počty odsouzených ve věznicích sice ubývají, ale následnými nástupy opět vzrostou. Ke konci roku je patrný mírný pokles křivky příjmů, což může být způsobeno menší kriminalitou, ale například i odsouzenými, kteří se rozhodnou do věznice nenastoupit.

³² *Statistická ročenka VS ČR* [online]. 2019 [cit. 2021-02-21]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/2019-1.pdf>.

4 Ženy ve vězení

Jak píše ve své knize K. Nedbálková: „*Ženy ve vězení nejsou považovány za opravdové ženy, a stejně tak vězení pro ženy nejsou považována za opravdová vězení.*“³³ Ale jak by měla vypadat opravdová žena a jak by mělo vypadat opravdové vězení? Každá žena hraje ve společnosti určitou roli. Jsou tu ženy, které život zasvětily rodině, či kariéře, a pak mimo jiné ty, které prožijí život ve vězení.

Z hlediska četnosti „návštěv“ se ve vězení vyskytují dva typy žen. Jedny, které se sem dostanou „poprvé a naposled“. Trest odnětí svobody (dále jen „TOS“) jim dá čas na přemýšlení, aby zjistily, že tudy cesta nevede, a vrátí se k normálnímu životu v rámci možností. Druhým typem jsou ženy, které kriminál naučí ještě to, co neuměly, po propuštění se chvíli „ohřejí“ na svobodě, ale z trestu se neponaučí a stále se vrací. Někteří jedinci prožijí za zdmi věznice třeba celý život.

V případě mužských věznic je tendence zdůrazňovat hrozbu „reálného“ fyzického násilí a napadení, zatímco v případě vězení pro ženy je poukazováno na jakoby neviditelnou psychickou náročnost práce. Práce se ženami je komplikovanější právě pro zvýšenou přítomnost emocí.³⁴ Při VTOS je tedy potřeba brát v potaz fyzické a psychické potřeby a zvláštnosti žen. Na psychickém stavu žen se podepisuje zejména horší snášenlivost izolace, celkové odloučení od rodiny a vstup do prostředí, ve kterém platí jiná pravidla. U žen je také zvýšená pravděpodobnost suicidiálního chování. Ženy mají o mnoho více suicidiálních pokusů, avšak méně sebevražd než muži. Všeobecně je možné říci, že suicidiálních pokusů je nejvíce v mladších věkových skupinách a s věkem jejich počet klesá, u dokonaného suicidia je to naopak, těch s věkem přibývá.³⁵ Zejména u mladistvých žen, které se dostanou do vězení a mají zkušenosti s pobytem v dětských domovech nebo ústavech, či psychiatrických léčebnách, jsou tyto pokusy vidět. Dívky mají jizvy na různých částech těla po pořezání, převážně na rukou.

Z pohledu zaměstnance věznice se setkáváme se dvěma typy žen. Ty, které suicidiálním chováním vyžadují pozornost. Svoje výhrůžky o tom, „že si něco udělají“ ventilují nahlas.

³³ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Sputaná Rozkoš: sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Gender sondy, s. 18.

³⁴ Tamtéž, s. 27-28.

³⁵ PRÍGL, Alfréd. *Vybrané kapitoly zo sociálnej patológie*. Žilinská univerzita v Žilíně v EDIS – vydavateľstve ŽU, 2008, s. 43.

Ve většině případů se jedná o ženy, závislé na psychotropních a omamných látkách, které se snaží dosáhnout zmiňované pozornosti za účelem předepsání léků, které by potlačily abstinenci příznaky a drogu tak částečně nahradily. Ve skutečnosti si na život sáhnout nechtějí. A pak tu jsou ženy, které sebevraždu myslí vážně a jsou rozhodnuty svůj život ukončit. Svým chováním nijak nevybočují, chovají se k personálu věznice slušně, „není o nich slyšet“. Prostě se jednoho dne rozhodnout a udělají to. Vězeňský personál odsouzené ženy nekontroluje 24 hodin denně, i když kontrolní činnost probíhá nepravidelně v různých časových intervalech, má tato žena dost času na to, aby čin vykonala.

„Jednou jsem střídala ráno kolegyni po noční službě. Už po cestě na oddělení nám přes radiostanici bylo oznámeno, že na oddělení „visí“ žena. Ihned po příchodu jsme vešli do cely a uviděli už úplně bílou, ztuhlou, visící ženu. Nehezky pohled. Udělala to tak šikovně, že to vypadalo z pohledu kontrolující dozorkyně, jako by ležela.“ (dozorkyně věznice)

Častým jevem vyskytujícím se v ženských věznicích je také výskyt homosexuálních jevů. Ženy jsou od přírody citově založená stvoření a mají potřebu být na někoho vázány. Ženy ve vězení se diferencují mezi tzv. pravou a nepravou homosexualitu. Pravou homosexualitu či pravý lesbismus reprezentuje žena, která akceptuje homosexuální orientaci, před uvězněním navazovala vztahy výhradně se ženami a je pravděpodobné, že po propuštění se bude do homosexuálních vztahů navracet.³⁶ Pak jsou tu ještě lesby nepravé. Jak již lze vyvodit z názvu, tyto ženy před uvězněním navazovaly vztahy pouze s muži, ve vězení, v tomto uzavřeném prostoru, hledají pouze citovou náhradu normálního sexuálního vztahu, kontakt, pohlazení. Tyto „nepravé lesby“ se po propuštění opět vrátí ke vztahům pouze heterosexuálním. Tato homosexualita může vést a často vede ke vzniku konfliktů mezi ženami, kdy například dvě „bojují“ o jednu ženu a její „lásku“. Zvláště známá je tímto nepravým lesbismem nejmenovaná česká věznice, ze které dojela jedna odsouzená s tím, že „je to tam samá lesba.“

Na území České republiky se nachází celkem 35 věznic, z toho 10 vazebních, 25 věznic pro výkon trestu a 2 detenční ústavy, které jsou součástí věznic v Brně a Opavě. Jedinou ryze ženskou věznicí je věznice ve Světlé nad Sázavou, dále pak mohou vykonávat odsouzené ženy výkon trestu ve věznicích Drahonice, Velké Přílepy, Praha-Řepy a Opava.

³⁶ NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Spoutaná Rozkoš: sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Gender sondy, s. 147.

Opava

V opavské věznici vykonávají TOS ženy zařazené do věznice s ostrahou v oddělení s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení, ale i v oddělení se zvýšenou ostrahou. Nachází se zde také specializovaný oddíl pro výkon ochranného léčení protitoxikomanického, protialkoholního a léčení pro patologické hráčství a specializovaný oddíl pro výkon trestu odsouzených žen s poruchami duševními a poruchami chování s individuálním zacházením.

Praha-Řepy

Řepy jsou součástí vazební věznice Praha-Ruzyně a nachází se zde oddělení výkonu trestu žen v Domově sv. Karla Boromejského. Posláním tohoto domova je pečovat o staré a nemocné lidi.

Velké Přílepy

Jsou taktéž součástí vazební věznice Praha-Ruzyně, kde ženy vykonávají TOS s ostrahou ve středním a vysokém stupni zabezpečení.

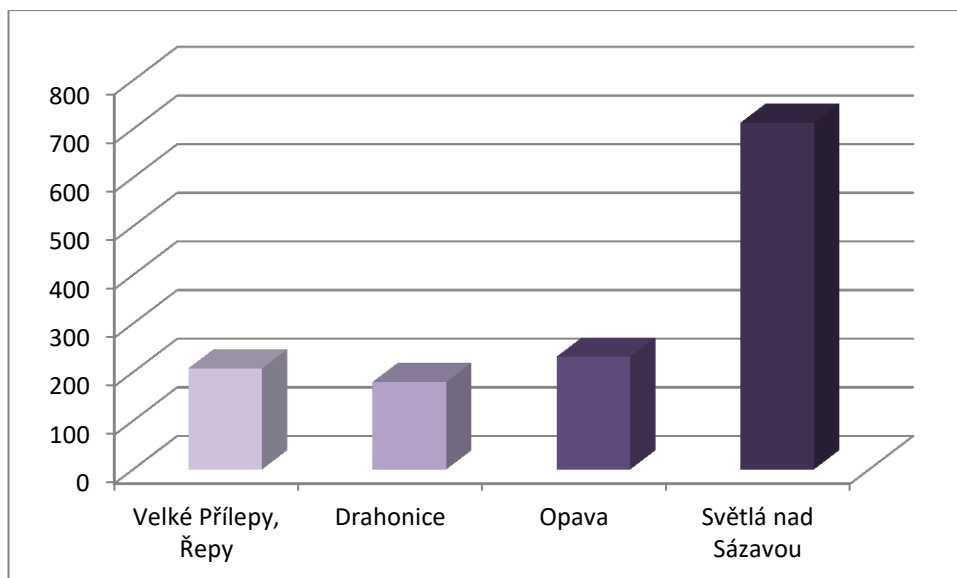
Drahonice

Objekt Drahonice je součástí věznice Nové Sedlo a je členěn na oddělení s ostrahou se středním a vysokým stupněm zabezpečení pro odsouzené ženy.

Světlá nad Sázavou

Tato věznice, jako jediná ryze ženská věznice v České republice, je zařazena do kategorie věznic s ostrahou. Trest zde vykonávají odsouzené ženy v odděleních s ostrahou ve všech stupních zabezpečení. Je zde zřízeno i několik dalších specializovaných oddělení, a to: oddělení pro výkon vazby matek nezletilých dětí do jednoho roku věku dítěte a oddělení pro výkon trestu matek nezletilých dětí do jednoho roku věku dítěte a zajišťuje výkon trestu odnětí svobody specifickým skupinám odsouzených, které vyžadují zvláštní přístup, např. výkon trestu trvale pracovní nezařaditelných odsouzených žen.

Z hlediska obsazenosti věznic, jak je vidět na jednoduchém grafu, nejvíce žen vykonává trest odnětí svobody ve věznici Světlá nad Sázavou (713 žen), následuje Opava (232 žen), Velké Přílepy a Řepy (208 žen) a Drahonice (180 žen).

Graf č. 2 – Počet odsouzených žen v jednotlivých věznicích k 30. 4. 2021

zdroj: <http://www.vscr.cz>

4.1 Práva a povinnosti ods. žen ve VTOS

Stejně jako občané státu mají určitá práva a povinnosti, tak i vězněné osoby mají při výkonu trestu (dále jen „VT“) jasně daná práva a povinnosti. Tato práva však mohou být určitým způsobem omezena. Odsouzení mají právo dle zákona č. 169/1999 Sb. na **korespondenci** (je však kontrolována Vězeňskou službou, mimo výjimek uvedených v zákoně), **užívání telefonu** (nikoliv vlastního a v době určené VS ČR), **návštěvy** (blízké osoby na dobu tří hodin během jednoho kalendářního měsíce), **duchovní a sociální služby**, **uspokojování kulturních potřeb**, **nákup potravin a věcí osobní potřeby** (vězeňská kantýna), **přijetí balíčku** (jedenkrát za šest měsíců do hmotnosti 5kg s potravinami a věcmi osobní potřeby), **příjem peněz a nakládání s nimi**.

Odsouzený je ve VT povinen dodržovat stanovený pořádek a kázeň, plnit pokyny a příkazy zaměstnanců Vězeňské služby, pracovat, pokud je mu přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce, plnit úkoly vyplývající z programu zacházení, šetrně zacházet se svěřenými

věcmi, nepoškozovat cizí majetek, dodržovat zásady slušného jednání s osobami, s nimiž přichází do styku, a i jinak zachovávat ustanovení vnitřního řádu věznice.³⁷

Odsouzený je dále povinen podrobit se osobní a další prohlídce dle nařízení VS ČR, lékařské prohlídce, strpět úkony související s jeho identifikací, oznamovat různé skutečnosti, jako například úraz, dodržovat zásady hygieny, kázeň a pořádek, a další povinnosti, které jsou uvedeny v tomto zákoně. Každá věznice má svůj vnitřní řád, kde jsou blíže specifikovány jednotlivé povinnosti tak, aby byl zajištěn chod věznice a bezpečnost všech zaměstnanců.

Jednou z povinností odsouzené osoby je podle § 28 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, povinnost pracovat, pokud je odsouzené osobě přidělena práce a není uznána dočasně práce neschopnou, nebo není po dobu výkonu trestu uznána zdravotně nezpůsobilou k výkonu práce.³⁸

Odsouzené mají stanovený časový rozvrh dne, který si každá věznice upravuje dle svých možností a který musí ženy dodržovat.

³⁷ ČESKO. § 28 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-5-11]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#p28>

³⁸ Vězeňská služba České republiky [online], *Zaměstnávání vězňů* [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/zamestnavani-odsouzenych>.

ČASOVÝ ROZVRH DNE

Pondělí až pátek

06.00	budíček
06.00 – 06.05	příprava na fyzickou početní prověrku stavu
06.05	fyzická početní prověrka stavu
06.05 – 06.15	osobní hygiena
06.15 – 09.00	snídaně, výdej léků, úklid ubytoven
07.30	zahájení výuky ŠVS (ukončení specifikováno v rozvrhu ŠVS)
08.00 – 11.00	aktivity programu zacházení, osobní volno
11.00 – 14.00	výdej oběda, výdej léků
13.00 – 17.55	aktivity programu zacházení, osobní volno
16.30 – 18.00	výdej večeře
18.00 – 18.15	fyzická početní prověrka stavu
18.15 – 18.45	pokračující výdej večeře
18.30 – 22.00	aktivity programu zacházení, osobní volno, sledování televizních pořadů (dle jednotlivých PSVD), úklid, osobní hygiena
20.00 – 20.15	fyzická početní prověrka stavu
22.00	večerka

Sobota, neděle a svátky

06.00	budíček
06.00 – 06.05	příprava na fyzickou početní prověrku stavu
06.05	prověrka početního stavu
06.05 – 06.15	osobní hygiena, úklid
06.15 – 09.00	snídaně, výdej léků
07.30 – 09.00	sobota – generální úklid
08.00 – 11.00	aktivity programu zacházení, osobní volno
11.00 – 14.00	výdej oběd, výdej léků
14.00 – 16.45	aktivity programu zacházení, osobní volno
16.30 – 18.00	večeře
18.00 – 18.15	prověrka početního stavu
18.15 – 22.00	osobní volno, sledování televizních pořadů (dle jednotlivých PSVD), úklid, osobní hygiena
20.00 - 20.15	fyzická početní prověrka stavu
22.00	večerka

Obrázek č. 1 – Časový rozvrh dne v ženské věznici Světlá nad Sázavou

zdroj: <http://www.vscr.cz>

4.2 Možnosti odsouzených žen ve VTOS

Vězeňská služba ČR nabízí ženám ve VTOS různé aktivity pro osobnostní rozvoj v oblasti vzdělávání a pracovního upotřebení tak, aby byly ženy schopny po propuštění zařadit se do normální společnosti a získat tak odrazový můstek pro svůj budoucí život. Tyto dvě oblasti jsou také součástí programu zacházení, jež se zpracovává na základě

komplexní zprávy o odsouzeném, jeho délky trestu, charakteristiky osobnosti a příčin trestné činnosti.³⁹

Program zacházení obsahuje několik druhů aktivit, jsou to:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast vytváření vnějších vztahů.⁴⁰

Pracovní aktivity

Pokud odsouzená žena není označena za pracovně nezařaditelnou, je povinna dle zákona č. 169/1999 Sb. pracovat. Tato možnost přináší pro ženy ve VTOS jisté výhody. První z nich je jistě odměna za odvedenou práci, která sice není závratná, ale dává ženám možnost například začít splácet dluhy, které mají, koupit si potraviny, posílat určitou částku rodině, atp. Je to jakési „přilepšení“. Druhou výhodou je skutečnost, že většina žen za práci dojíždí do nedalekých firem a dostanou se tak mimo zdi věznice, mezi „normální“ lidi. Další výhodou je fakt, že svůj čas do propuštění tráví smysluplně a určitě jim utíká rychleji, než kdyby byly celý den zavřené na „lágru“. Ženy jsou také pracovně zařazeny v prostorách věznice, a to především v kuchyni, kde se podílejí na přípravě snídaní, obědů a večeří pro všechny odsouzené, v prádelně, která má na starost zase veškeré ložní prádlo a ústavní oděvy, které jsou majetkem věznice, a nebo mají na starost úklidové práce při údržbě objektu.

Typické činnosti, které zajišťují odsouzení mimo areál věznice, jsou pak balení výrobků, práce v kovovýrobě, třídění odpadů, čištění odlitků a další dělnické profese. Výhodou pro zaměstnávání ze strany zaměstnavatelů jsou zase nižší náklady, motivace

³⁹ ČESKO. § 41 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-03-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169#p41>.

⁴⁰ ČESKO. § 36 odst. 2 vyhlášky č. 345/1999 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345#p36-2>.

pracovat, výkon práce v činnostech, kde je nedostatek standartních zaměstnanců a agenturních zaměstnanců a případné zaměstnání po výkonu trestu.⁴¹

Vzdělávací aktivity

Vzdělávání odsouzených žen od roku 2001 zajišťuje školské vzdělávací středisko, které od roku 2008 funguje jako externí pracoviště Středního odborného učiliště VS ČR. V současné době si mohou zvolit některou z následujících vzdělávacích aktivit: učební obor **Šití prádla** (výuka 28 hodin týdně), učební obor **Provozní služby** (výuka 28 hodin týdně), kurz **Doplnění základního vzdělání** (výuka 21 hodin týdně), kurz **Základy obsluhy počítače** (2 hodiny týdně), kurz **Český jazyk pro cizince** (2 hodiny týdně), kurz **Základy keramiky** (6 hodin týdně). K důležitým výchovným cílům patří proto výchova k odpovědnosti, spolehlivosti, přesnosti, pracovní kázni, samostatnosti v rozhodování, bezpečnosti a ochraně zdraví při práci, hygieně práce, ochraně a péči o životní prostředí. Vzdělávání je ukončeno závěrečnou zkouškou, která se připravuje a organizuje podle platných předpisů MŠMT. Dokladem o dosažení stupně vzdělání je vysvědčení o závěrečné zkoušce a výuční list.⁴² Možnost vzdělávání dle statistik využívají především ženy mladšího věku a ženy pracovně nezařaditelné, a to jak z důvodu zdokonalení dovedností a možného uplatnění po propuštění, tak i smysluplného využití času, který ve věznici stráví.

Speciálně výchovné aktivity a Zájmové aktivity

Tyto druhy aktivit jsou organizovány ve spolupráci s odbornými zaměstnanci věznice, jako je pedagog volného času, psycholog, speciální pedagog, atp. Zaměřují se zejména na oblast příčin a důsledků páchání trestné činnosti, rizika a kriminogenní potřeby, osobnost odsouzeného, nebo změnu postojů, myšlení a chování odsouzeného.⁴³ Aktivity jsou individuální nebo skupinové s cílem snížit riziko páchání trestné činnosti, rozvíjení vědomostí, schopností a dovedností odsouzených a v neposlední řadě i jakési „uvolnění“ z vězeňské reality. Probíhají v místech k tomu určených, vnitřních i venkovních vždy za přítomnosti pracovníka s potřebným speciálním vzděláním. Speciálně výchovné aktivity

⁴¹ Vězeňská služba České republiky [online], *Metodika zaměstnávání vězněných osob a osob se záznamem v trestním rejstříku* [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/zamestnavani-veznu/metodika-sovz.pdf>.

⁴² *Časopis české vězeňství* [online]. 2020, č. 2 [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/ceske-vezenstvi/2020/cv-2-2020-final.pdf>

⁴³ ČESKO. § 36 odst. 5 vyhlášky č. 345/1999 Sb., Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *Zákony pro lidi.cz* [online]. © AION CS 2010-2021 [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345#p36-5>.

zahrnují psychoterapii, muzikoterapii, arteterapii, skupinové či individuální poradenství. U žen se jedná o různé rukodělné práce, pohybové aktivity, praní, žehlení, práce na zahradě, společenské hry, výtvarné techniky, keramika a další. Mnohé výrobky z ručních prací najdou svoje praktické uplatnění v rámci charitativní činnosti, to pro odsouzené ženy představuje pozitivní zpětnou vazbu.⁴⁴ V rámci těchto aktivit některé odsouzené i navštěvují školy a snaží se preventivně působit na děti prostřednictvím převyprávění svých příběhů, jako prevence kriminality nebo drogové prevence.

Možnosti žen-matek

Od roku 2002 funguje ve věznici Světlá nad Sázavou speciální oddělení VTOS pro odsouzené ženy a jejich děti. Dostávají se sem ženy s dětmi od jednoho roku zpravidla do tří let na základě rozhodnutí ředitelky věznice.

Odsouzené ženy do tohoto oddělení vybírá ředitelka věznice. Pro přijetí na speciální oddíl musí odsouzená matka zažádat a splňovat daná kritéria, kterými jsou:

- žena před výkonem trestu odnětí svobody nebyla omezena v rodičovské odpovědnosti
- trest odsouzené matce skončí zpravidla do dovršení 3 let věku dítěte
- délka trestu matky je delší než 6 měsíců
- žena o dítě před výkonem trestu řádně pečovala a po propuštění z VT bude mít možnost se o dítě starat
- zdravotní a psychický stav musí umožňovat ženě o dítě pečovat
- prokazatelné finanční zajištění nákladů, které vzniknou při uspokojování potřeb dítěte v případě přijetí na oddělení
- kladné stanovisko Orgánu sociálně právní ochrany dětí⁴⁵

Děti jsou sekundárními oběťmi trestných činů. Zaměstnanci věznice se proto soustředí na to, aby děti ze specializovaného oddílu pro matky s dětmi prožívaly vše, co běžně zažívají děti za branami věznice.

⁴⁴ Vězeňská služba České republiky [online]. *Charakteristika práce věznice a perspektivy, zajímavosti o programech zacházení*. [cit. 2021-04-28]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-svetla-nad-sazavou/sekce/zakladni-informace>

⁴⁵ Vězeňská služba České republiky [online]. *Specializovaný oddíl pro výkon trestu odnětí svobody matek nezletilých dětí od 1 do 3 let věku dítěte*. [cit. 2021-04-18]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/organizacni-jednotky/veznice-svetla-nad-sazavou/sekce/vykon-trestu-odsouzenych-matek-s-detmi>.

4.3 Postpenitenciární péče

Život po propuštění ženy z vězení není vůbec lehký. Ať už z hlediska pracovních možností, rodinných vztahů nebo jistoty někde se vrátit, mít kde bydlet. Velké množství odsouzených žen uvádí, že velkým problémem je vůbec sehnat zaměstnání. V dnešní době totiž většina zaměstnavatelů vyžaduje čistý trestní rejstřík.

Osoby propuštěné z vězení začínají téměř od začátku. Po určité době strávené v izolaci za stěnami kriminálu, která může mimo jiné představovat i několik let, bývá návrat do reality těžký. Z tohoto důvodu je poskytována těmto lidem pomoc a péče. Člověk vystupuje s nálepkou kriminálního, musí být hodně trpělivý a ctižádostivý, aby překonal případné počáteční neúspěchy, a dosáhl svého cíle, pracovního, rodinného, jakéhokoliv. Cílem postpenitenciární péče je pomoci lidem v opětovném zařazení do společnosti tak, aby nedošlo k návratu do vězení, recidivě. Je to souhrn vzájemně se doplňující sociální péče, materiální pomoci a speciálních výchovných činností, poskytovaných výlučně osobám propuštěným z VTOS, v zájmu dovršení jejich resocializace a reedukace a začlenění do řádného života v mimoústavních podmínkách.⁴⁶

Uvádí se dva druhy této péče, a to **nucená** (nechtěná) forma, což představuje dohled nad chováním podmíněčně propuštěného, dohled nad osobou, které je uložen ochranný dohled, a **dobrovolná** (chtěná) forma, což je dohled orgánů poskytujících sociální služby nebo dávky v hmotné nouzi.⁴⁷

⁴⁶ VANTUCH, Pavel. *Aktuální otázky postpenitenciární péče*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1982, s. 118.

⁴⁷ KNÁPKOVÁ, D., TITTLOVÁ, M. *Kompendium penologie*. Bratislava: Vydavateľstvo právnickej literatury Wolters Kluwer s.r.o., 2015, s. 120.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkum

Výzkum bakalářské práce probíhal v místě mého pracoviště, ve Vazební věznici a ústavu pro výkon zabezpečovací detence (dále jen „VV a ÚpVZD“) v Brně. Na začátku byl stanoven cíl výzkumu a výzkumný vzorek. Byla určena technika prováděného výzkumu a dílčí otázky, na základě nichž pak byly stanoveny hypotézy, které byly následným šetřením buď potvrzeny, či vyvráceny.

5.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu prováděného ve VV a ÚpVZD v Brně bylo zjistit, co vede ženy k páčání trestné činnosti, proč si vybraly tuto cestu, jak reagovalo blízké okolí na jejich „životní dráhu“ a jak vidí svoji budoucnost. V souvislosti s tím bylo třeba doplnit, z jakých rodinných vztahů ženy pocházejí, co je ovlivnilo při páčání trestné činnosti a zda byl naplněn účel VTOS, a tedy zda jsou připraveny na život po propuštění.

5.2 Stanovení výzkumného vzorku

Zkoumaný vzorek představovaly odsouzené ženy z různých věznic, různých věkových kategorií, vykonávající tresty od těch méně závažných, až po zvlášť závažné trestné činy. Ženy v brněnské vazební věznici trest nevykonávají, prioritně slouží věznice k výkonu vazby, tedy převážná většina žen je obviněných. Nicméně s odsouzenými ženami se zde setkáváme také. Některé přijedou z různých věznic eskortou do Brna za účelem zde konaného soudního jednání, kdy po jeho uskutečnění odjedou zpět do své domovské věznice. Těmi dalšími odsouzenými jsou pak ženy, kterým byla prokázána vina, přešly z vazby do trestu a čekají zde na zařazení do příslušné věznice. Proto bylo možné získat informace i od odsouzené ženy vykonávající trest v Opavě, ve Světlé nad Sázavou, Drahonicích a Velkých Přílepech. Výběr výzkumného vzorku k dotazníkovému šetření byl dostupný. Z hlediska doby, kdy výzkum probíhal (říjen–duben) a odsouzených žen, které byly v tu dobu v brněnské věznici, by nebylo možné náhodně vybrat reprezentativní vzorek tak, aby každý prvek základního souboru měl stejnou šanci dostat se do výběrového vzorku. Nevýhodou dostupného výběru je silné zkreslení a údaje se mohou velmi odchylovat od základního vzorku.⁴⁸ Jsem si vědoma, že

⁴⁸ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury, s. 64.

výsledky dotazníkového šetření prostřednictvím dostupného výběru nelze zevšeobecňovat a budou platit pouze pro ty subjekty, které se výzkumu zúčastnily.

5.3 Technika výzkumu

K realizaci výzkumného záměru byly využity jak kvantitativní, tak kvalitativní přístupy (metody). Výzkum byl plánován jako kvantitativní s testováním hypotéz, tedy jejich potvrzením či vyvrácením, nicméně bylo třeba během výzkumu získat k určitým informacím vysvětlení, proto jsem se rozhodla využít i jednu z metod sběru dat kvalitativního výzkumu, a to interview. Jako metoda sběru dat byl zvolen polostrukturovaný dotazník, který obsahoval 22 stručných otázek, dále bylo zjišťování doplněno o osobní pohovory s odsouzenými ženami. Otázky byly formulovány s ohledem na předpokládanou úroveň vzdělání žen jednoduchým způsobem. Jelikož mi má profese dovolila poskytnout dotazníky průběžně během několika měsíců, povedlo se mi získat značné množství odpovědí od pestrého vzorku odsouzených žen.

Vyplňování dotazníků probíhalo v různé denní době, kdy neměly odsouzené plánovanou aktivitu. Všechny dotazníky byly řádně vyplněny, nestalo se, že by se vrátil dotazník nevyplněný. Odsouzené byly ochotné a snažily se odpovídat pravdivě, dle jejich slov. Avšak toto tvrzení není ničím podložené a právě dotazníkové metodě je často oprávněně vytýkáno, že nezjišťuje to, jací respondenti skutečně jsou, ale jen to, jak sami sebe vidí, nebo chtějí, aby byli viděni.⁴⁹ Celkově tedy bylo vyplněno 50 dotazníků od žen ve věkovém rozmezí 19–65 let. S 25 ženami pak byl veden krátký rozhovor zaměřující se na oblasti týkající se dotazníkových otázek, za účelem jejich upřesnění a doplnění. Jednalo se polostrukturované interview, u kterého se respondentovi nabídnou alternativy odpovědí, ale potom se ještě od respondenta žádá objasnění nebo vysvětlení.⁵⁰ Tato interview probíhala v různých denních hodinách. Nemohlo být využito tichého a klidného prostředí, odsouzené často odpovídaly za přítomnosti jiných žen, ale na toto chybějící soukromí jsou ženy zvyklé a baví se se všemi o všem, neboť ve VTOS soukromí téměř neexistuje.

⁴⁹ CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada), s. 163-164.

⁵⁰ GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury, s. 111.

5.4 Stanovení dílčích otázek

O1: Z jakého rodinného prostředí odsouzené pocházejí?

O2: Jaká trestná činnost u těchto žen dominuje?

O3: Proč se ženy rozhodly trestnou činnost páchat?

O4: Jaký vliv má VTOS na rodinné vztahy odsouzených žen?

O5: Byl naplněn účel VTOS?

5.5 Stanovení hypotéz

H1: Předpokládá se, že odsouzené ženy pocházejí z nestabilního rodinného prostředí. Vyrůstaly buď v neúplné rodině, nebo v příslušných institucích pro náhradní rodinnou péči. V rodině se objevovaly špatné vlivy pro vývoj dítěte, jako například alkoholismus, užívání psychotropních či omamných látek, nebo nedostatečná výchova.

H2: Na základě teorie a statistik lze usoudit, že u žen převažuje majetková trestná činnost v podobě drobných krádeží, podvodů a dále nedovolená výroba, zprostředkování, prodej omamných a psychotropních látek.

H3: Předpokládá se, že ženy se rozhodly trestnou činnost páchat nejčastěji za účelem „lehce vydělaných peněz“ bez ohledu na možné následky, a to v souvislosti s nátlakem či ovlivněním nějaké skupiny osob.

H4: Předpokládá se, že u „prvotrestaných“ žen může VTOS způsobit odvrácení rodiny od odsouzené ženy, kdy se za ni rodina stydí, přestává s ní komunikovat. U „vícetrestaných“ žen lze soudit, že rodina bude zklamaná, avšak bude ženu po dobu VTOS podporovat.

H5: Předpokládá se, že účel VTOS v mnoha případech naplněn není a ženy trestnou činnost i po propuštění nadále opakují.

5.6 Ověření hypotéz

H1: Předpokládá se, že odsouzené ženy pocházejí z nestabilního rodinného prostředí. Vyrůstaly buď v neúplné rodině, nebo v příslušných institucích pro náhradní rodinnou péči. V rodině se objevovaly špatné vlivy pro vývoj dítěte, jako například alkoholismus, užívání psychotropních či omamných látek, nebo nedostatečná výchova.

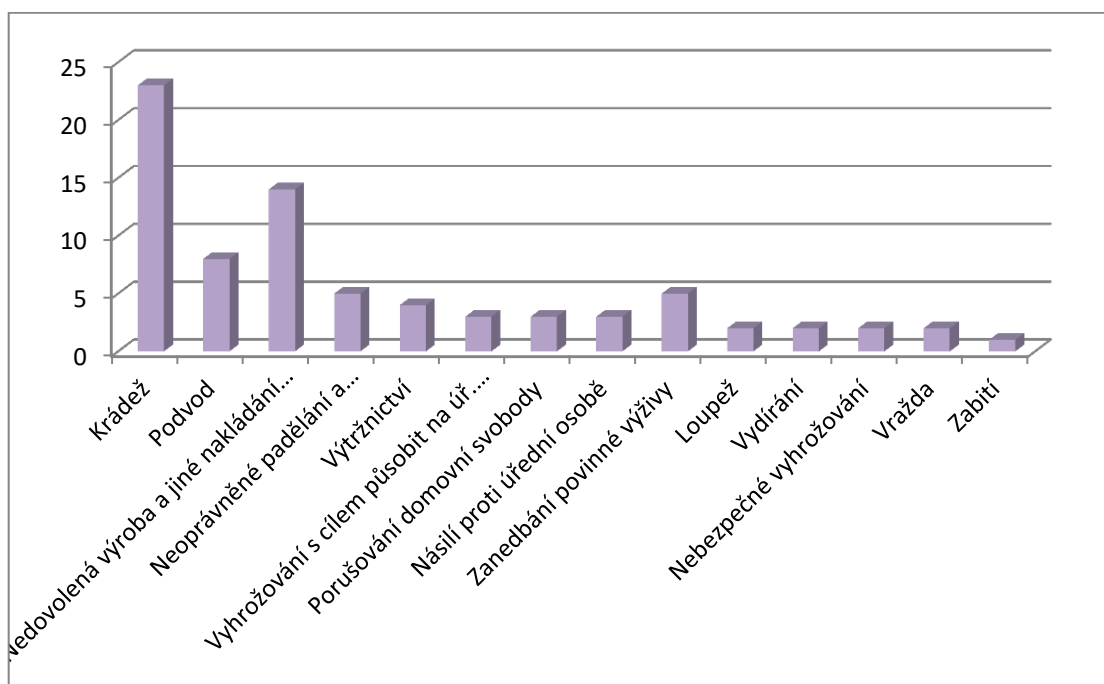
Z počtu 50 dotazovaných žen 27 vyrůstalo do svých 15let v neúplné rodině, 17 žen v úplné rodině a 6 žen vyrůstalo v dětském domově. U 7 žen se v rodině objevilo

buď na straně matky, otce nebo obou užívání drog, nadměrné požívání alkoholu. 6 žen uvedlo, že jeden, či oba rodiče byli soudně trestaní. 41 žen označuje své dětství jako šťastné s normální výchovou. 1 žena uvedla, že od 15. roku několikrát utekla z domu. Ze získaných informací lze jednoznačně potvrdit, že většina žen (27 z 50) vyrůstala v neúplné rodině, což ovšem nemusí znamenat, že by to mělo nějaký vliv na jejich budoucí páchaní trestné činnosti. Z hlediska užívání návykových látek a výchovy **hypotéza potvrzena nebyla**. Většina žen označila své dětství za šťastné, bez přítomnosti špatných vlivů.

H2: Na základě teorie a statistik lze soudit, že u žen se objevuje na prvním místě majetková trestná činnost v podobě drobných krádeží, podvodů a dále nedovolená výroba, zprostředkování, prodej omamných a psychotropních látek.

Mnohé odsouzené ženy nejsou potrestány pouze za jeden trestný čin, většinou jim „přidělí“ paragrafů hned několik, nicméně šetření jasně ukázalo, že z 50 dotazovaných žen přesně 31 se dopustilo majetkové trestné činnosti (nejvíce se objevovala odpověď krádež) a 14 žen uvedlo nedovolenou výrobu a prodej omamných a psychotropních látek. Tedy **hypotéza byla potvrzena**.

Pro zajímavost je zde uveden graf výčtu trestných činů, které ženy spáchaly (početně je jich více jak padesát, neboť některé ženy, jak již bylo uvedeno výše, byly potrestány hned za několik trestných činů současně).

Graf č. 3 – Výčet trestných činů spáchaných dotazovanými odsouzenými ženami

H3: Předpokládá se, že ženy se rozhodly trestnou činnost páchat nejčastěji za účelem „lehce vydělaných peněz“ bez ohledu na možné následky, a to v souvislosti s nátlakem či ovlivněním nějaké skupiny osob.

V dotazníku ženy na otázku proč páchaly trestnou činnost, často odpovídaly: „bylo lehčí si takto obstarat peníze, potřebovala jsem peníze (na drogy, na drahé věci, ...), navedl mě k tomu můj přítel, kamarád, chtěla jsem zkusit něco jiného“. Na základě osobních pohovorů pak byly potvrzeny skutečnosti, že ženy byly často ovlivněny svým druhem, případně partou lidí, a vizí rychle a lehce vydělaných peněz. Tato **hypotéza byla potvrzena**.

H4: Předpokládá se, že u „prvotrestaných“ žen může VTOS způsobit odvrácení rodiny od odsouzené ženy, kdy se za ni rodina stydí, přestává s ní komunikovat. U „vícetrestaných“ žen lze soudit, že rodina bude zklamaná, avšak bude ženu po dobu VTOS podporovat.

Z 50 odsouzených žen bylo 35 prvotrestaných a 15 vícetrestaných. Z 35 prvotrestaných žen 33 uvedlo, že je rodina podporuje, pravidelně přichází na návštěvy, posílá balíky a udržuje telefonický i písemný kontakt. Jedna prvotrestaná žena s rodinou vůbec nekomunikuje a jedna začala s rodinou komunikovat teprve nedávno (obě tyto ženy byly odsouzeny dle §140 zákona č. 40/2009 Sb. za vraždu). Z 15 vícetrestaných žen všech 15 uvedlo, že vztahy s rodinou mají dobré a vše funguje, jak má. U prvotrestaných tedy **hypotéza potvrzena nebyla**. U vícetrestaných **hypotéza potvrzena byla**.

H5: Předpokládá se, že účel VTOS v mnoha případech naplněn není a ženy trestnou činnost i po propuštění nadále opakují.

Všech 50 dotazovaných žen uvedlo, že chtějí po propuštění žít řádným životem. Často uváděly vize budoucnosti, jako například najít si práci, založit rodinu, splatit dluhy, atp. Z uvedeného vyplývá, že jsou připraveny a schopny žít řádným životem a nechtějí se už nikdy vrátit do vězení. **Hypotéza nebyla potvrzena**. Snad jako poznámku pod čarou je vhodné uvést, že většina vícetrestaných žen s oblibou tvrdí „už nikdy více“ a za pár měsíců se ty stejné tváře opět objeví na vězeňské cele.

5.7 Shrnutí výzkumu

Cílem výzkumu prostřednictvím dotazníkového šetření a osobních pohovorů bylo zjištění příčin páčání trestné činnosti v závislosti na rodinném prostředí, vztazích a výchově, zjištění toho, jak vypadají rodinné vztahy po uvěznění, zda odsouzené ženy využívají čas strávený za mřížemi smysluplně a jak si představují svůj budoucí život, zda byly naplněny cíle VTOS. Dotazník byl sestaven z jednoduchých otázek uzavřených i otevřených, osobní pohovory se pak týkaly rozšiřujících a doplňujících otázek k tématu.

V první hypotéze se předpokládalo, že ženy vyrůstající v nestabilním prostředí, se špatnými výchovnými vlivy, budou tím nějak ovlivněné a budou mít větší tendence zaplést se do protiprávního jednání. Tato hypotéza však byla vyvrácena, neboť převážná většina žen pocházela z dobrých rodinných poměrů a označovala své dětství jako šťastné. Tento výsledek potvrzují i osobní pohovory, kde odsouzené ženy uváděly důvody kriminálního jednání spíše v důsledku ovlivnění osobou či skupinou osob nebo lehký způsob získání financí.

V druhé hypotéze se předpokládalo, že ženská kriminalita obsahuje převážně majetkovou trestnou činnost, v podobě různých krádeží a podvodů, a činnost související s výrobou a prodejem omamných a psychotropních látek. To bylo potvrzeno, jak odpověďmi v dotazníku, tak při osobních pohovorech, kde ženy často uváděly, že kradly z důvodu toho, aby měly prostředky ke koupi návykových látek, či vyráběly tyto látky za účelem rychlého a lehkého způsobu obohacení. Dalo by se předpokládat, že ženy odsouzené za výrobu a prodej takových látek, budou na těchto látkách závislé, avšak celá polovina dotázaných uvedla, že drogy pouze vyráběly, nikoliv sobě aplikovaly. Tato skutečnost však není prokazatelná, pokud ji ženy při příjmu dobrovolně nenahlásí.

Třetí hypotéza se týkala trestné činnosti. Předpokládalo se, že ženy tuto činnost provozují za účelem lehce a rychle vydělaných peněz a častým ovlivněním nějaké další osoby či osob. Hypotéza byla potvrzena. Odsouzené uváděly výhody rychle vydělaného obnosu peněz, aniž by musely chodit do práce. Ženy byly často ovlivňovány svým druhem nebo přesvědčeny skupinou osob. Zajímavostí pak u drogově závislých žen bylo to, že původně ani drogu vyzkoušet nechtěly, nicméně na základě přesvědčování dalších osob nakonec drogu aplikovaly. Tyto skutečnosti jsou však značně diskutabilní, neboť některé ženy se snaží vypadat „lépe“, a tak většinu špatného chování svádí na ostatní a někdy se dokonce představují jako oběť trestného činu. Při rozhovorech jsem často slýchávala: *„Já jsem to nechtěla udělat, ale oni mě k tomu přesvědčili.“*

Čtvrtá hypotéza se zaměřovala na ženy prvotrestané a vícetrestané a rozdíly v rodinných vztazích a obecně komunikaci s rodinou po uvěznění. Předpokládalo se, že u prvotrestaných žen bude pro rodinu šok dozvědět se o tom, že jejich dcera, sestra, vnučka sedí „za mřížemi“, budou se za ni stydět a přestanou s ní komunikovat. U druhé skupiny žen, vícetrestaných, se předpokládalo, že zpráva o VT nebude pro rodinu tak šokující, neboť tato situace již nastala a budou ženu ve VTOS podporovat a komunikovat s ní. Většina prvotrestaných žen uvedla, že odsouzení a následný nástup do VT byl pro rodinu šokující, avšak ihned, případně s odstupem času, ženy s někým z rodiny komunikují, pravidelně dostávají balíčky i docházejí na návštěvy. Hypotéza u prvotrestaných žen nebyla potvrzena. U vícetrestaných žen hypotéza potvrzena byla, neboť všech 15 odsouzených žen uvedlo, že s rodinami komunikují, taktéž pravidelně chodí na návštěvy a posílají balíčky, pokud je to pro ně finančně možné. Dokonce ženy-matky ve VT uvedly, že rodiče či prarodiče mají v péči jejich děti po dobu VTOS.

Poslední hypotéza se týkala recidivy žen a naplnění VTOS. Předpokládalo se, že tento účel naplnění není a ženy po propuštění budou i nadále trestnou činnost opakovat. Všechny ženy při osobním kontaktu prohlašovaly, že se do vězení již nikdy nevrátí a jsou připraveny žít řádným životem, najít si práci a ponaučit se z této situace. Ženám chyběla především rodina, jejich děti a partneři, což by mohla být velká motivace pro neopakování trestné činnosti. Na základě odpovědí, uvedených v dotazníku, a při osobních pohovorech, byla hypotéza vyvrácena. Je však tenká hranice mezi tím, žít „normální“ život a opět sklouznout k životu bez řádu a povinností, což si také značná část z nich uvědomuje.

Každý výzkum má svá specifika, každý autor se zaměřuje na něco jiného. V této práci bylo snahou zjistit, co vede ženy k páčání trestné činnosti, co je hlavním důvodem a jak je pobyt ve vězení poznamenal.

Ve srovnání s odbornými šetřeními, která v této oblasti proběhla, jsou ve výsledcích výzkumu patrné jisté podobnosti. Výsledky v určitých oblastech mého výzkumu potvrzují svými zjištěními i odborné práce, jako například studie PhDr. Šárky Blatníkové a PhDr. Karla Netíka, CSc., jejichž výzkum spočíval ve zmapování vývoje trestné činnosti žen na území ČR, klasifikaci typického kriminálního chování žen a mimo jiné se zabývali i propracovaností programů resocializace odsouzených žen. Podobnost výsledků se ukazuje zejména v oblasti rodinné anamnézy, kde autoři zjišťovali negativní okolnosti při dospívání u žen vězněných nad pět let. Výsledky jasně ukazují, že převážná většina žen vyrůstala v úplné rodině, kde ani jeden z rodičů trestán nebyl a ženy označují toto období za šťastné, stejně tak jako

ve výzkumu této bakalářské práce. I přes to, že výzkum bakalářské práce probíhal na dostupném výběru zkoumaného vzorku a tedy výsledky nelze zevšeobecňovat na celou populaci odsouzených žen, dle srovnání se statistikami a dalšími odbornými studiemi, výsledky výzkumu mé práce jsou ve zkoumaných oblastech velice podobné.

Text této práce může být přínosem pro všechny, kteří se o tematiku ženské kriminality zajímají. Díky ní získají přehled o základních pojmech, souvisejících s kriminalitou a pravidlech života ve vězení.

Závěr

Bakalářská práce se zabývala ženskou kriminalitou a následným VTOS u žen. Toto téma vzniklo z důvodu možnosti propojení studia s výkonem mé profese, kde teoretické poznatky mohou být aplikovány v praxi.

Problematika ženské kriminality s následným uvězněním je velice rozsáhlá, práce tedy byla zaměřena na propojení VT se vztahy rodinnými, a to jak z pohledu příčin páčání trestné činnosti, tak z pohledu následných vztahů během VT a po propuštění. Cílem práce bylo postihnout život takové „kriminálnice“ od počátku až do konce kriminální kariéry, tedy zjistit příčiny a důvody páčání trestné činnosti, po následném nástupu do VTOS specifikovat možnosti odsouzených žen a nakonec zjistit informace o tom, jak na ně VT působil, zda splnil svůj účel, a jak se rozhodly žít po propuštění.

První kapitola bakalářské práce se věnovala pojmovému vymezení. Značná část se pak týkala kriminality a s tím souvisejícím zločinem. Byly představeny určité teorie příčin kriminality, a to z hlediska biologického, psychologického a sociologického. Jak bylo uvedeno, příčiny kriminality mohou být různé, neexistuje žádná teorie, dle které by bylo jasně určeno, proč lidé vraždí, loupí, podvádí, ...Velká míra pozornosti se věnovala pachateli trestných činů a s ním souvisejícími oběťmi, na které se často zapomíná.

Druhá kapitola představila již ženy-pachatelky. Každý člověk si dokáže představit, co je to trestný čin. Nicméně dle zákona č. 40/2009 Sb. je definován a rozdělen na přečiny a zločiny. K trestnému činu automaticky náleží i následky tohoto jednání. Stručně byla popsána i činnost probační a mediační služby, jejímž záměrem je urovnat a dohlížet. Urovnávat vztahy mezi pachatelem a obětí trestného činu, pokud jsou oba dobrovolně svolní k tomuto, a dohlížet na zajištění uděleného alternativního trestu a opatření pro pachatele. Závěrečná část kapitoly se věnovala několika typologiím pachatelek na základě vnitřních i vnějších charakteristik.

Vývoj a strukturu ženské kriminality pak popisovala kapitola třetí. Ze statistik lze vyčíst velké množství informací. V práci jsou tak uvedeny oblasti, které by se mohly jevit jako zajímavé: celkový vývoj počtu odsouzených osob, vývoj dle věkového uspořádání, vývoj dle délky uloženého trestu a vývoj dle vybraných trestných činů. Z hlediska časového rozptylu byly použity statistiky z let 2009 a 2019, tedy byl představen desetiletý vývoj prokázané ženské kriminality na území České republiky.

Poslední kapitola lehce nastínila život ve vězení. Jak tvrdí mnoho autorů, žena do vězení nepatří. Proto je dobré vysvětlit, jak to v ženské věznici funguje. V České republice je pro VTOS pouze jedna věznice určena výhradně ženám, a to ve Světlé nad Sázavou, proto byly základní informace čerpány převážně odtud. Přece jen ženy mají určitá specifika, práce s nimi je komplikovanější pro zvýšenou přítomnost emocí a je třeba při VT brát v potaz jejich fyzické a psychické odlišnosti. V kapitole byly představeny okrajově možné suicidiální sklony, ne tak časté, ale vyskytující se. Zmíněny jsou i všechny věznice, kde ženy mohou VTOS vykonat. I ve věznicích platí pro udržení kázně a pořádku určitá pravidla, proto je dobré znát základní práva a možnosti odsouzených. Jedním z cílů VS ČR je připravit ženy na život pro propuštění, tomu napomáhají různé vzdělávací programy, pracovní možnosti, speciálně výchovné a zájmové aktivity tak, aby ženy trávily čas ve VT smysluplně a zamysleli se nad svým budoucím životem, stanovily si určité cíle a jich se držely. Poslední část představila možnost žen-matek vzít si do VT své dítě za určitých podmínek, neboť právě odloučení od rodiny a dětí bývá pro ženy to nejtěžší.

Bakalářská práce zahrnovala taktéž část praktickou, ve které byly popsány cíle výzkumu a jeho výsledky. Výzkum byl prováděn ve VV a ÚpVZD Brno na reprezentativním vzorku 50odsouzených žen z různých věznic na základě dotazníkového šetření a osobních pohovorů. Nejprve byly stanoveny dílčí otázky a k nim určeny vždy hypotézy, které měly být po skončeném šetření buď potvrzeny, nebo vyvráceny. Výsledný stav ukázal, že dvě hypotézy byly potvrzeny, dvě vyvráceny a jedna, která se skládala ze dvou částí, byla vyvrácena, druhá byla potvrzena.

Ženská kriminalita je stále se rozvíjejícím, závažným společenským problémem, který je mnohými podceňován. Na základě statistik a zkušeností lze předpokládat, že ženská kriminalita bude mít tendence pozvolna stoupající a nadále můžeme očekávat její růst, a to jak z důvodu rostoucího postavení žen ve společnosti, tak stírání rozdílů mezi ženami a muži. Ale je pro ženy vězení jako trest to správné místo? Existuje mnoho alternativních trestů, které jsou v České republice zatím méně užívány. Bylo by vhodné se zamyslet nad tím, zda žena odsouzená například za nepatrnou majetkovou trestnou činnost je pro společnost tak nebezpečná, aby byla izolována od rodiny a dětí, sekundárních obětí trestných činů, které tímto trpí nejvíce.

Seznam zkratek

VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
VT	Výkon trestu
VV a ÚpVZD	Vazební věznice a ústav pro výkon zabezpečovací detence

Seznam použité literatury

BLATNÍKOVÁ, Š., NETÍK, K., *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. Vysokoškolské učebnice (Aleš Čeněk).

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury.

CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada, 2007. Pedagogika (Grada).

JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Praha: Portál, 2011

KNÁPKOVÁ, D., TITTLOVÁ, M. *Kompendium penologie*. Bratislava: Vydavateľstvo právnickej literatury Wolters Kluwer s.r.o., 2015.

NEDBÁLKOVÁ, Kateřina. *Spoutaná Rozkoš: sociální (re)produkce genderu a sexuality v ženské věznici*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. Gender sondy.

PRÍGL, Alfréd. *Vybrané kapitoly zo sociálnej patológie*. Žilinská univerzita v Žilíně v EDIS – vydavateľstve ŽU, 2008.

ŠTERN, Pavel, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka a Dagmar DOUBRAVOVÁ, ed. *Probace a mediace: možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie: jak studovat zločin*. Praha: Grada, 2010.

TURAYOVÁ, Yveta. *Vybrané kapitoly z kriminológie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1999. Učebné texty Právnickej fakulty Univerzity Komenského.

VANTUCH, Pavel. *Aktuální otázky postpenitenciární péče*. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1982.

Zákonné a interní předpisy

ČESKO: Vyhláška č. 345 ze dne 21. prosince 1999, vyhláška, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. [online] © AION CS, s.r.o. 2010-2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-345>

ČESKO: Zákon č. 169 ze dne 21. prosince 1999, zákon o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. [online] © AION CS, s.r.o. 2010-2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

ČESKO: Zákon č. 555 ze dne 17. listopadu 1992, zákon České národní rady o Vězeňské a justiční strážní České republiky. [online] © AION CS, s.r.o. 2010-2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>

ČESKO: Zákon č. 40 ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. [online] © AION CS, s.r.o. 2010-2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Elektronické zdroje

Český statistický úřad [online]. ©2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>

Vězeňská služba České republiky [online]. ©2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/>

Zákony pro lidi [online] © AION CS, s.r.o. 2010-2021 [cit. 2021-06-17]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/>

Přílohy

DOTAZNÍK

1. Uveďte svůj věk

.....

2. Vyrůstala jste v úplné rodině do svých 15 let? (otec a matka)

- a) ano
- b) ne
- c) vyrůstala jsem v dětském domově

3. Objevily se ve vaší rodině návykové, psychotropní a omamné látky? (drogy, alkohol,...)

- a) ano, uveďte jaké:
- b) ne
- c) nevím

4. Byl někdo z vaší rodiny léčen na psychiatrii?

- a) ano, uveďte kdo:
- b) ne
- c) nevím

5. Byl někdo z vaší rodiny soudně trestán?

- a) ano, uveďte kdo:
- b) ne
- c) nevím

6. Označujete své dětství jako šťastné?

- a) ano
- b) ne, uveďte proč:

7. Do mých 15let na mě byli rodiče:

- a) až moc hodní,
- b) normální,
- c) lhostejní,
- d) přísní,
- e) často trestající

8. Utekla jste někdy z domu?

- a) ano, uveďte důvod proč:
- b) ne

9. Užívala jste drogy?

- a) ano
- b) ne

10. Užívala jste v nadměrném množství alkohol?

- a) ano
- b) ne

11. Pokusila jste se v minulosti o sebevraždu?

- a) ano
- b) ne

12. Za jaký trestný čin jste byla odsouzena (uved'te)

.....

13. Z jakého důvodu jste daný čin spáchala? (uved'te)

.....

14. Kolikrát jste byla ve výkonu trestu?

- a) jsem poprvé
- b) jednou
- c) dvakrát
- d) více jak dvakrát

15. Jak reagovala rodina na Vaše odsouzení?

- a) jsou zklamaní, ale podporují mě
- b) nekomunikují se mnou
- c) je jim to jedno
- d) jiné:

16. Posílá Vám rodina NB, balíčky s oblečením a hygienou?

- a) ano
- b) ne

17. Dochází Vám pravidelně návštěvy?

- a) ano
- b) ne
- c) většinou ano

18. Navštěvujete nějaký program zacházení?

- a) ano, uveďte jaký:

b) ne

19. Pracujete?

a) ano, uveďte kde:

b) ne

20. Máte nějaké problémy ve výkonu trestu?

a) ano, uveďte jaké:

b) ne

21. Chcete žít po propuštění řádným životem?

a) ano

a) ne

22. Jak si představujete svůj život po propuštění?

.....
.....
.....
.....

Anotace

Jméno a příjmení:	Aneta Zahradníčková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2021

Název práce:	Ženská kriminalita jako sociální jev
Název v angličtině:	Female criminality as a social phenomenon
Anotace práce:	Bakalářská práce se zabývá ženskou kriminalitou, jejími příčinami a vlivem na budoucí život odsouzených žen. Definuje zločin, jako porušení pravidel stanovených státem, a trest, jako očekávaný následek protiprávního jednání. Představuje různé teorie příčin ženské kriminality a typologii pachatelů. Praktická část přináší výzkum, jehož cílem bude zjistit zejména příčiny ženské kriminality s ohledem na rodinné zázemí a úspěšnost penitenciární a postpenitenciární péče z hlediska opětovného zařazení do společnosti. Praktická část se bude snažit navázat na teoretické poznatky získané při psaní práce.
Klíčová slova:	Kriminalita, ženy, pachatelka, zločin, trest, výkon trestu odnětí svobody, vězení, možnosti odsouzených žen
Anotace v angličtině:	This bachelor thesis deals with the topic of female criminality, its causes and its impact on lives of sentenced women. The thesis defines crime as a violation of rules given by the state and it also defines a sentence as an awaited result of actions against the law. This work also presents different theories of causes that lead to female criminality and it presents a typology of female perpetrators, too. The practical part contains a research and its goal is to find out causes of female criminality with regard to family environment and success of penitentiary and post-penitentiary care from the point of re-entry into the society. The practical part will try to follow the theoretical findings that were obtained in the writing process.
Klíčová slova v angličtině:	Criminality, women, female culprits, crime, sentence, execution of the sentence, imprisonment, jail, options for convicted women
Přílohy vázané v práci:	Dotazník
Rozsah práce:	50 stran
Jazyk práce:	Český jazyk